

van het leven, uw mensch-zijn onder de kinderen der menschen u niet aan?

Of zult ge antwoorden: „Ja, maar mijn geboorte schonk mij mijn leven, en dat voel, dat geniet ik; maar van mijn Doop ontwaarf ik merik ik niets”, gun dan een wederantwoord.

Er zijn nadat ge als kindeke geboren waart, zeker tien, misschien twintig jaren verlopen, eer het mysterie uwer geboorte zich allengs voor u ontsluit. Eerst wist ge ook daar niets van. Toen zijt ge allengs van een vader en moeder gaan hooren. Voortgaande hebt ge tot uw bevreemding ontdekt, dat ge er eens niet waart. Toen hebt ge een tijdlang den droom meêgedroomd, dat ge van elders in uws vaders huis waart ingedragen. En eerst toen ge ouder wiert, is u allengs het geheimnis voor u bewustzijn getreden, dat ge geboren waart uit uws moeders schoot.

In uw geboorte, die buiten uw wil en weten omging, lag dus ook een mysterie, waar ge eerst niets van vermoedde, waar ge eerst niets aan gehecht hebt, en dat eerst van lieverlede voor u ontdekt is.

Wat zou het dan zijn, indien het zoo ook met uw Doop gelegen was?

Immers ook van dien Doop weten godzalige mannen en vrouwen, die allengs op hun dagen komen, te verhalen, dat ze eerst niets aan hun Doop hadden gehecht, niets van een mysterie dat daarachter en daarin lag, vermoed hadden; maar dat allengs en van lieverlede ook over dien Doop het licht voor hen is opgegaan. En dat ze toen ontdekt hebben, hoe die Doop niets minder dan die geboorte over hun leven heeft beslist, en dat zoo die geboorte hen opleidde tot hun aardigen vader, die Doop bleek een heilige band te zijn, die hen bond aan hun vader die in de hemelen is.

Stel nu, gij merkt daarvan dusver nog niets; neem! aan dat het voor u besef nog altoos staat, alsof die Doop niets was, dan een zekere plechtigheid, waarbij een mensch u water op het hoofd druppelde en eenige heilige woorden uitsprak; zoodat ge van een mysterie dat daarachter zou schuilen, van een heilige werking, die daardoor op u uitgeoefend zou zijn, nog niets ter wereld vermoedt; elieve, dan staat gij immers tegenover uw Doop nog precies in dezelfde onnoozele conditie als een kind van zes of zeven jaar nog tegenover zijn geboorte staat, en dat er ook nog hoe genaamd niets van vermoedt, dat er in die geboorte zulk een diep levensmysterie zou schuilen.

En als gij dan tegenover diegenen voor wie het licht over het Doopmysterie wel opging, u sterk uitliet, dat ge daar niets van geloofdet, zoudt ge dan veel anders zijn dan een kindeke van zeven jaar, dat aan zijn moeder vertellen wou, dat er van een mysterie bij zijn geboorte eigenlijk niets aan was?

Toegegeven moet, dat het Doopmysterie voor u niets kan betekenen, zoolang uw eigen persoonlijk geloof nog niet in dat mysterie indringt.

Maar als ge anderen, en daaronder godzalige mannen en vrouwen, u telkens hoort verzekeren, dat zij allengs in dit Doopmysterie zijn ingeleid; dat het wel waarlijk bestaat; en minstens van even verre strekking is als het mysterie uwer geboorte; wat grond of recht zoudt gij dan hebben, om dit voor inbeelding te verklaren?

Veeler moest dan reeds het gerucht dat er zulk een Doopmysterie is, u prikkelen, om met heilige nieuwsgierigheid in dit mysterie in te dringen, en niet te rusten, eer ge er alles van wist.

En als ge dan u zelf bekennen moet, dat ge reeds als kind, soms te nieuwsgierig waart, om in het mysterie van de menschelijke geboorte in te dringen; maar schier nooit eenige neiging in u ontwaarf hebt, om met een heilige nieuwsgierigheid achter het mysterie van uw Doop te komen, ligt dan niet hierin reeds een oordeel?

Het oordeel, dat de dingen des vleesches u weetigerheid sterker prikkelen dan de dingen des geestes.

En zou er dan niet in uw conscientie zelve een innerlijke prediking zijn, die u uw onverschilligheid ten opzichte van uw eigen Doop als uitvloei van de zonde van uw hart verwijt?

Of zult ge zeggen: Indien dan al mijn Doop mij iets ten goede toebrecht, welnu, zoo is dit goede mijn deel, en zal mijn nadenken er over er weinig aan toedoen.

Maar dan mag toch gevraagd, of ge dan nooit gehoord hebt, dat uw Doop u ook wel eens kwaad kon doen? Van het heilig Avondmaal, het andere Sacrament, kwam u toch ook wel ter oore, dat men zich een vordel kan eten en drinken. En zou dit dan ook niet met uw Doop zoo kunnen zijn? Zou men ook niet gedoopt kunnen zijn met een Doop, die den slotte bleek, ons tot een vordel geworden te zijn?

Ge zijt gedoopt in Christus Jesus. Maar van dien Christus staat het dan toch vast, dat reeds Simeon in den tempel van het kindeke Jezus profeteerde: „Deze wordt gezet tot een val of opstanding.” En de heilige apostel getuigt van het Evangelie, dat het wel voor den één een reuke des levens ten leven, maar ook voor den ander een reuke des doods ten doode is. En als dan nu uw Doop u rechtstreeks met Christus in verband zet, kan het dan anders of er moet van tweeën één uit volgen: val of opstanding, oordeel of voordeel, de dood of leven?

En gaat zulks u dan niet aan?

Konden er dan uit dien Doop niet ook verplichtingen voor u voortvloeien, evenveel als er voor u verplichtingen voortvloeien uit uw geboorte uit die bepaalde ouders? Ja, zou het ook niet kunnen zijn, dat, evenals er voor u uit uw geboorte rechten voortvloeien, zelfs rechten op een erfenis, dat er ook zoo in uw Doop heilige rechten scholen, die voor u van het uiterste belang waren?

Zoo ziet ge dus wel, dat het er niets toe doet, of ge van uw Doop al zelf niets afwist, of er niets aan toebrecht, maar dat het voor u zaak blijft, ja, noodzaak is, om over uw Doop licht te vragen, in het mysterie van uw Doop in te dringen, en u op de hoogte te stellen van de verplichtingen en rechten die uit uw Doop voortvloeien.

In elk geval is uw Doop u niet aanging, is in elk geval iets ongerijnds.

Had nu in uw Doop alleen uw vader en de Dienaar des Woords iets aan u gedaan, zoo ware het nog minder.

Maar zoo is het niet.

Evenals in uw geboorte wel iets van uw vader en van uw moeder was, maar er in die geboorte veel meer nog een daad Gods was; die besloten had u in het aanzijn te roepen; bepaald had uit welke ouders, en waar, en op

wat ure ge zoudt geboren worden; verordineerd had wat soort mensch, en van wat aard en karakter gij zijn zoudt; en toen op het juiste oogenblik uw ziel geschapen had, — zoo ook is het met uw Doop.

Ook in den Doop is wat uw vader deed en de Dienaar des Sacraments deed geheel verdwynend bij de daad Gods in het Sacrament, die u liet geboren worden in de schaduw van zijn Genadeverbond, en niet in een Heidenland; die u uw aanzijn gaf in een gezin, waar de Doop nog gezocht wordt; die u deed inkomen in een kerk, waar zijn heilige Doop ook aan kinderen bediend wordt; en die toen op het heilig oogenblik zelf zijn Sacrament tot Sacrament heeft gemaakt, door onder de besprekkeling met het water, zijn Goddelijke kracht in het Sacrament te laten werken.

Zonder een daad Gods is er geen geboorte van een menschenkind, en zonder een daad Gods kan geen kind des menschen gedoopt worden.

Wel is er soms schijngeboorte, gelijk er ook onder menschen een schijngeboorte kan zijn, dat er niet gedoopt is en geen kind geboren werd. Maar daar reppen we nu niet van. We spreken van een wezenlijke geboorte, dat ge zeggen kunt: Er is een kind geboren, en deze mensch is gedoopt.

En dan is er altoos de daad Gods, zijn goddelijke werking, die niet ledig tot Hem wederkeert, maar die altoos, evenals de geboorte, ten zegen of ten vloek moet worden.

Een daad Gods, die in dit uw korte aardse leven nog slechts even haar spoor teekent, maar die in veel sterker mate beslissen zal voor uw bestaan in de eeuwigheid.

Maak daarom aan die roekeloze onnadenkendheid hoe eer hoe beter een einde; en zeg het uzelf telkens en telkens weer: „Ik ben niet slechts geboren, maar ook gedoopt, en ook achter dien Doop schuilt een diep mysterie, waar ik voor nu en eeuwig mee te maken heb.”

Waarmede ge te maken hebt, omdat in uw Doop, u ingevoegd als in uw geboorte, God over u te beschikken heeft; vrijmachtig en soeverein. Zoodat Hij geheel vrijmachtig en soeverein, den één een jongen en den ander een meisje doet geboren worden, waarmede toch hun toekomst voor heel hun leven beslist is, en waaraan ze niets veranderen kunnen, zoodat noch de jongen ooit een meisje, noch het meisje ooit een jongen kan worden, zoo ook heeft uw God over u beschikt in den Doop.

Anderen werden niet gedoopt, gij wel. Maar nu zijt ge dan ook gedoopt, en ge kunt nooit weer een ongedoopte worden.

Ge kunt uw Doop niet te niet doen. Ge kunt uw Doop niet ongedaan maken. En of ge al uw Doop vergeet; er niet aan denkt; ja, er tegen morft; het haat u alles niet, gij zijt er blijft een gedoopte, en naar uw Doop zult ge geoordeeld worden.

Alzoo toch spreekt de heilige apostel: „Zoo vielen dan als gij in Christus Jesus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan.”

Voor zooveel ge uit uw vader geboren zijt, hebt ge uw vader aangedaan, d. w. z. draagt ge zijn naam, vloeiht zijn bloed u in de aderen, rekent ge met zijn geslacht, en zult ge in de eere of smaad van uw vader deelen. Dat komt zoo, of ge wilt of niet.

En zoo ook hebt ge, zooveel als ge in Christus gedoopt zijt, den Christus aangedaan, en wordt ge dus naar hem en met hem gerekend. En ook dat geschiedt zoo, of gij het wilt of niet wilt. En al naar ge het wilt of niet wilt, uzelf ten zegen of ten vloek.

KUYPER.

Amsterdam, 7 Nov. 1890

Jongstleden Maandag aanvaardde de heer Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman zijn buitengewoon hoogleraarship aan de Vrije Universiteit, met een inaugurele redevoering over de verhouding van het Recht, den Staat en de Overheid.

Reeds op zichzelf was het een opmerkelijke feit, dat nu reeds een der kweekelingen van de Vrije Universiteit als hoogleraar kon optreden. Dit toch is de aangewezen weg om allengs de onderscheidene faculteiten met mannen te bezetten, die uit één beginsel leven, door sympathie des geestes tot samenwerking geschikt zijn, en in een zelfde lijn de ontwikkeling der onderscheidene wetenschappen kunnen bevorderen.

Bedenkt men nu dat de Vrije Universiteit eigenlijk pas acht jaar geleden een eenigszins noembaar getal studenten ontving, en dat nu reeds in Jonkheer Mr. de Savornin Lohman een zoo rijk en degelijk geleerde uit haar kweekelingen den kathedraal betreedt, dan is er voorzeker oorzaak tot dank.

Geduld moet ge oefend. Het jagen van velen, om de katheders nu reeds te vernieuwen, en er mannen heen te lokken, die min of meer sympathie betonen, is uiterst gevaarlijk.

Christelijke sympathie toch is hier niet genoeg, er moet ook eenheid van wetenschappelijke opvatting onder de hoogleraren dezer Universiteit zijn, en juist de laatste eenheid zal men bij de kweekelingen van andere Universiteiten hoogst zelden aantreffen.

Wacht men daarentegen tot er uit onze eigen Universiteit mannen van talent en degelijke ontwikkeling voortkomen, dan groeit deze hogeschool geleidelijk en is haar geestelijke eenheid voor de toekomst gewaarborgd.

Doch was reeds daarom het optreden van Jhr. Mr. de Savornin Lohman van eigenaardige betekenis, niet minder trok het de aandacht door de kloeke, besliste en heldere wijze waarop hij tegenover het Staatsabsolutisme de „Souveriniteit in eigen kring” handhaalde.

Natuurlijk kan een weekblad als de *Heraut* zulk een rede niet ontlede noch weergeven; en dit behoef dan ook niet, daar ze door den druk gemeen wordt.

Toch spreken we onze warme ingenomenheid uit met den even bezadigden als bondigen, en niet minder bescheiden dan afdoenden betoog, waarmede de redenaar zijn pleit gevoerd heeft.

De zichzelf genoegzame Staat vernietigt het eigen karakter van het recht, voert onder het etiket van recht slechts wilkeur en dwang in, heft elk volkerenrecht

op, en is de moord voor alle persoonlijke en burgerlijke vrijheid.

Den wortel van deze onhoudbare theorie achtte spreker in het Romeinsche recht te liggen, terwijl het Germaansche recht hem nog veel zuiverder overblijfsel vertoonde van het recht dat God in den mensch, als lid van een organisch, in onderscheidene kringen saamhangend, geheel had ingeschapen.

Iets wat echter niet worde verstaan alsof Jhr. Lohman pantheïstisch het recht uit de zich ontwikkelende menschheid naar buiten liet treden; uitdrukkelijk toch erkende hij, dat zonder de autoriteit van Gods Woord ook het Germaansche recht ons niet kan brengen waar we wezen moeten.

Schoon was zijn slot, waarin hij betoogde deswege voor deze studie der beginselen zulk een drang te gevoelen, wijl hij overtuigd was, dat alleen deze beginselen een bolwerk konden vormen, om ons Nederland voor de verzweiging in den revolutionairen stroom te behoeden.

Jammer slechts dat zulk een rede zoo kort moest zijn en dat daardoor noch het even deugdelijk recht eener republiek naast het voorgestelde tot zijn uiting kwam, noch ook de vertegenwoordiging van het volk kon besproken, als natuurlijke beperking van het gezag der Overheid.

Er zijn mannen in ons land, die in vier jaren tijds een lang eindweegs hebben afgelegd.

Bedoelde mannen stonden nog voor niet zoo lange jaren op een standpunt, dat aldus kon geteekend: Aangesloten bij de „Vrienden der waarheid”; doodvijanden van de Ethischen; schimpen op al wat Synodaal was; in predication, op meetings schot op schot tegen den onhoudbaren toestand der kerk.

Na 1880 gingen deze mannen van het schieten met los kruut over tot een meer georganiseerd, actief optreden. Hun standpunt was toen ongeveer aldus: Aansluiting aan de Vrije Universiteit; een hooghouden van den Gereformeerden naam; actie in de kerkeraden; uiting van den wil om tegen de Synodale organisatie in verzet te treden; opkomst in Frascati om aan dezen wil gevolg te geven; en hartelijke instemming met de verklaring van de daar gehouden vergadering, dat met zoo goddeloos toestand hoe eer hoe beter moest worden gebroken. Zoo liep het tot in 1886, toen de kerk van Amsterdam in moete kwam en men haar dwingen wilde om tweehonderd erkende Modernen tot het heilig Avondmaal toe te laten.

In verband toch met dit conflict doorliepen deze zelfde mannen toen drie stadiën in zeer korte tijd.

In het eerste stadium was het hunnerzids een uitgieting van adressen van adhaesie. De warmste betuigingen van sympathie. Hartelijke verzekering van instemming. Overdeeld en onvoorwaardelijk viel op aller steun te rekenen.

In het tweede stadium, toen men zag dat het erast minder, kalmeerde men; bond zich in; sprak minder, en riep reeds niet zoo luid; eindelijk wierd het grafstil; en zocht men heil in zwijgen.

En in het derde stadium, nog geen jaar later, was men reeds zoover, dat men de Ethischen minder kwaad begon te vinden, en Modernen desnoods draaglijk, en alleen alle verwantschap met de echte en principiele Gereformeerden van zich stiet.

Toch werkte ook toen de conscientie nog. Aan „mêdoen” dacht men wel niet meer, maar men verontschuldigde dit „mêdoen” nog. Elders ging dat wel, maar in zijn gemeente nog niet. Men was er wel bijna, maar moest nog tijd van nadenken hebben. Men stond wel op den kant, maar had nog geen moed, om den sprong in het water te wagen. Anderen trokken hen aan de panden van hun rok achterwaarts. Ook had men vrouw en kinderen. De familie werkte zoo tegen. Kortom, duizend verontschuldgingen, maar waarin altoos de conscientie nog sprak.

Toen gleed men voort in het denkbeeld, om stellig niet mee te doen, en maakte men alzoo aanstellen, om zich in zijn nieuwe positie te schikken.

Men verliet hen met wie men dusver „vriend” was, en zocht aanraking met anderen, wien men dusver vijand was geweest.

Toch ook dit aanvankelijk nog met een „nawerkende conscientie.”

Vandaar dan ook toen de bekende feiten, dat men in dat stadium weigerde vacatuurbuizen te vervullen in een dorp waar een broeder om de Doleantie geschorst was. Dat men wegbiegt van een vergadering, waar vonnis zou worden geslagen. Dat men zijn ontslag nam uit een bestuur, dat tot vonnis slaan zou overgaan. En ten leste, dat men óf niet teekende, of teekende met bijvoeging van g. g.

Maar in dat g. g. ging dan ook de laatste ritsteling der conscientie slapen.

Eenmaal zoover gekomen, was men natuurlijk over de brug.

Een toen werd het op den boezen weg, dien men had af te leggen, van stappen loopen; van loopen rennen; tot het van rennen in het hollen sloeg.

En zoo vloog men toen letterlijk in ongelooflijke korte tijd deze navolgende stations voorbij: Gaan preken in vacatuurbuizen van geschorsten of afgezetten; afkaken van de Vrije Universiteit; een beroep aannemen in de plaats van een afgezetten broeder; Moderne leden voor het Avondmaal inschrijven; Ethischen en Modernen in zijn vacatuurbuizen laten preken; vonnissen meê onderteekenen; zelf Doleerenden opsporen, aanbrengen en afzetten; hoofdelijken aanslag en plaatsgelden gerechtelijk van Doleerenden afleischen; processen van allerlei aard tegen zijn vroegere broeders

op touw zetten; rekeningen van schadevergoedingen tegen hen opmaken; in predication, en op vergaderingen, en in bladen op zijn vroegere broeders schimpen en smalen. En toen ten leste ook tegen zijn vroegere strijdenooten geschriften uitgeven; en allerlei lasterlijke dingen hun nageven. Tot er in het eind zelfs één althans is geweest, die zich aanstelde als kon hij uit vroegeren omgang en uit vroeger vertrouwenlijk gesprek allerlei booze stukken te voorschijn brengen, die natuurlijk nog valsch werden voorgesteld bovendien.

Verder kon men natuurlijk niet. Toen was men aan wat de Engelschen noemen het *Terminus*-station, of wat wij zeggen, aan het eind van de lijn.

In haat, nijd en bitterheid werden toen de pijlen gedoopt, die men op zijn vroegere strijdenooten afschoot.

Zó zelfs dat de Paalstijnen die het aanzagen, zich afvroegen: Zou wat meer karakter dien mannen wel kwaad hebben gekund? Toch verwondert ons deze gang van zaken niet.

Deze mannen hebben één oogenblik in hun leven gekend, toen ze te kiezen en door hun keuze over hun verderen levensweg te beslissen hadden.

Toen, in dat oogenblik, bezweek hun het hart in den boezem. Ze hadden den moed niet. Ze dorsten niet. Het succes liep h. i. niet genoeg mee.

En zoo kozen ze toen tegen.

En door de keuze van dat één oogenblik kwamen ze toen op de helling.

En toen moesten ze langs die helling wel afglijden.

Altoos voort en verder!

Weerstand bleeden was onmogelijk geworden.

Het gescheiden kerkelijk leven van twee Calvinistische groepen in den lande, die beide rechtstreeks afstammen van dezelfde vaders, is en blijft ons *Carthago delenda*, d. i. de onduidbare ergernis, op wier wegneming we rusteloos blijven aandringen.

Daarom verblijdt het ons, dat er weer levensteekenen ten goede komen.

Da toe b.v. van de *Reeper* is een heel andere geworden.

Docent Wielenga heeft zijn historische studium weer op zijn dege manier opgevat.

En *last not least*, in Middelburg en Leeuwarden heeft er een broederlijke ontmoeting tusschen de Gereformeerde kerkeraden plaats gehad.

Een drietal verschijnselen, dat hoopgevend mag genoemd.

Voorreest toch doet de toon, waarin we spreken, zoo ongelooflijk veel af, en ware wel te wenschen, dat vooral Christen schrijvers, zich meer van hun verantwoordelijkheid ten deze doordrongen.

Als iemand in een tijdschrift van deze maand leest, dat de Doleantie in ontucht geboren is, en dat de *Doleerende kerken* „onechte kinderen” zijn, dan voelt hij terstond, dat hiermee om ’t eerst tegen den goeden smaak en tegen de broederlijke liefde gezondigd is. En al vat nu onzerzijds daar niemand vuur op, en al weet men, dat in sommige publicisten ook enkele *min* innemende hebbelijkheden te dragen zijn, toch doet zulk zeggen kwaad.

De toon waarin iemand spreekt komt uit de stemming van zijn gemoed; maar heeft ook de macht om die stemming nader te bepalen. Weet ik mij in een oogenblik van bitterheid te bedwingen, en een vriendelijk woord over mijn lippen te brengen, dan bluscht dit het onheilge vuur en redt mij van zonde. Maar ook, geef ik aan die bitterheid lucht, dan voed ik dit vuur en maak dat de vlam straks nog bedenkelijker uitslaat. Het is wat de heilige apostel Jacobus zegt: „De tong is ook een vuur, een wereld der ongerechtigheid; alzoo is de tong onder onze leden gesteld, welke het gehele lichaam besmet, en ontsteekt het rad onzer geboorte, en wordt ontstoken van de hel.”

Niet dat we lofingers van lalle zoetsappigheid zijn. Diezelfde apostel Jacobus wist in dienzelfde brief dapper en bondig te spreken, en zelfs te toornen met verterenden ernst. Dat merkt ge aan kapittel vijf wel.

Maar toorn krenkt niet. Uit God geweld toorn veredelt zelfs. En manlijke moed verhardt nooit; maar wint.

De toon, de stemming gaat namelijk, ook in dien toorn door. Men kan aan zijn toorn een uiting geven, die door de keus der woorden kwekt en wrake pleegt, maar ook in zijn toorn een toon leggen, die de conscientie raakt en dus zegent.

Ooze toon, onze stemming is de bijsmaak, dien de neiging en gezindheid van ons hart in ons woord mengt.

De toon kan uit de liefde, kan uit God, maar hij kan ook uit de zelfzucht en dus uit den Booze zijn; en al naar gelang onze toon het een of het ander is, bouwen we aan Gods heerlijk koninkrijk of breken we af.

Dit zegt nu de *Heraut* niet als een heilige onder zondaren. Als Farizeër en Tollenaar tempelwaarts gaan, knielen wij liefst met den Tollenaar neder. Maar dit doet in niets ons recht te kort, noch heft onze plicht op, om den gouden regel der Christelijke polemieek telkens weer te doen schitteren voor aller oog.

Er zijn kwekende woorden, er zijn spotachtige uitdrukkingen, er zijn verdenkingen, er zijn teekenen van achterdocht, er is achterklap, er zijn laatzinnigheden, er zijn snorkerijen, er zijn vinnigheden, die in de Christelijke polemieek altoos contrabande zijn, en die niet mogen vergoelikt.

Of dit onkruid door een hovenier van de Doleantie of door een hovenier van de Separatie gezaaid is, doet er niet toe, het moet uitgerooid, uitgeworpen en met vuur verbrand.

En daarom is het nu zoo gunstig teeken, dat hier en daar de toon beter wordt. Beter toon verraadt een betere stemming. En betere stemming is een veld winnen van den invloed van den Heiligen Geest.

Niet minder deed het ons genoegen, dat Docent Wielinga weer aan het woord kwam. Hij is zoo thuis in de wordingsgeschiedenis der door Separatie ontstane kerken, en weet zoo kostelijk aan te toonen, dat Separatie voor deze kerken oorspronkelijk geen beginsel was.

Integendeel toonen de stukken, die hij voortbrengt, zoo dagklaar, dat men in 1834, evenals in 1886, niet met Separatie, maar met Reformatie in het instituut zelf begonnen is, en daarbij geheel hetzelfde standpunt innam, dat thans werd ingenomen door de Doleantie.

Een punt, daarom van gewicht, omdat het toont, dat de Separatie, toen men er door den nood gedrongen, toe kwam, allernat als separatie bedoeld was; en niet minder omdat er uit blijkt, dat zoo de Doleantie thans acht zonder separatie te kunnen doorgaan, ze hiermee niet tegen 1834 overstaat, maar 1834 eert.

Doch hierover nader in de brochure, die over *Separatie en Doleantie* van schrijver drees ter perse is en straks verschijnt.

Daarom nu nog slechts een kort woord over het derde gedeelte en gelukkige verschijnsel, waarop we wisten, t. w. de toonadering te Middelburg en te Leeuwarden.

Gelijk men toch weet behoorde soowel Dr. Klaarhamer als Dr. Wagenaar onder hen, die de snaar der Doleantie soms zoo sterk spanden, dat niet altoos alle gevaar voor springen denkbeeldig scheen. Juist echter omdat hierbij nooit particuliere liefhebberij of bitterheid des harten hen dreef, maar ze alleen onder de drijskracht van hun beginsel handelden, sloot deze soms gespannen verhouding een innerlijk heimwee naar saamleven met de broeders en zusters onder de Separatie gezinszins uit.

En moge het nu al wat phantastisch zijn voorgesteld, dat deze actie uit Noord en Zuid eerslang heel het land verwinnen zal, toch juichen we haar van heeler hartetoet, en verbaas er ons nog altoos over, dat men in Amsterdam b. v. niet reeds lang gelijken weg opging.

Da. Gispin is toch goedgezind genoeg en bercht over genoegzamen invloed, om zoo iets mogelijk te maken.

Men is door een dreeve historie elkander te vreemd geworden, en onzerzijds dient steeds beleden, dat ons verleden vóór de reformatie van 1886 hieraan zeer aanmerkelijk schuld heeft.

Al houdt men toch staande, dat er op den door de Separatie gekozen weg critiek viel te oefenen, toch had de daad van trouw en gehoorzaamheid, die uit de Separatie sprak, steeds beter gefeerd moeten worden.

En nu onze koele houding tegenover deze Separatie jarenlang, ja, tientallen van jaren lang, een gevoel van miskenning en wantrouwen heeft gekweekt, is het zeer zeker Christenplicht der Gescheidenen ons dit niet toe te rekenen, maar evenzeer Christenplicht voor ons Doleerenden, om dit schuldelement steeds in rekening te brengen voor onze eigen conscientie.

Dat stemt zacht.

Dat doet balsem van goede reuke in den toon van ons woord vloeien.

Dat brengt op den beteren weg.

In de kerk van Christus hangt alles saam als in den gevel van een zelfde huis. Begint men aan de stoep, dan komt men vanzelf aan het deursloot, door het deursloot aan de deur zelf, zoo aan de opgaande muren, en de reparatie elidigt soms niet, eer ook de nok van het dak vernieuwd is.

Datzelfde geldt dus ook van de reformatie, die voor de kerk is wat reparatie is voor een huis.

Er trok iets scheef, dat recht moet gezet. En is men hiermee eenmaal begonnen, dan rust de arbeid niet, eer heel de huishouding der kerk op betere leest geschoeid is.

Vandaar dat de reformatie van 1886 nauwelijks uitbrak, of aanstonds gevoelden ook onze Diaconen, dat er ook in onze Diaconie een andere geest behoorde te varen, en dat de cere van Christus' kerk eischte, dat ook dit ambt uit zijn geesteloos bureaucratisch karakter weer tot de hoogte van het heilige erf mocht worden opgeheven.

Vandaar de Diaconale Conferentie, die wel geen recht tot besluiten hadden, maar toch lucht gaven aan den drang om tot een meer geestelijk Diaconaat te geraken. En vandaar ook een zoo kostelijk geschrift als „*Offie en Wijn in de wonden*”, waarin zoo uitnemende wenken gegeven werden.

Onze broeders Diaconen wilden een anderen en beteren weg op; ze gevoelden zelve dat het niet blijven kon gelijk het was; en allerlei poging is dan ook aangewend, om op een ander spoor over te gaan. Toch heeft men zich vergist, zoo men waande, dat dit zoo aanstonds gelukken zou, en de velerlei oorzaak die dit tegenhield lag voor de hand.

Diaconen gaan met geld om, en aan alle geld kleef een macht, die ons ongemerkt beheerscht.

Bij de diaconie komt het ook op beheer en boekhouding aan, en daar de Synodale organisatie juist in die boekhouding steeds haar sterkte had gezocht, kon het niet anders of juist door dezen factor moest de Synodale organisatie sterk naderen.

De diaconen komen keer op keer voor plotselingen nood en verlegenheid te staan, waarin gehandeld moet worden; en dan dwingt die nood vaak, om in het oude spoor te blijven loopen, ook waar men zelf wel anders willen zou.

Broeders diaconen worden genoot alle menschen, die zich aanmelden, bij te staan,

en t
kom
al de
Pa
alto
ambt
onth
kwa
En
het c
maal
valse
keer
der c
Dit
werk
forma
Alth
in di
Zou
thaus
Een
D'ens
telijk
sijds
siedt
Hie
ideaal
schoot
lijk s
hoe l
En
Tot
Wa
godvr
God v
Mo
ven v
sonlij
te hou
verke
zin, d
op di
Geest
metten
ger we
kerk

Een
Hoof
te Fr
Het
die hi
lijk u
en de
deed,
tingen
nader
Dat
kras t
schrij
beste
dezes
contra
lijk vo
Zulk
gen. Z
In g
min li
waarde
Wan
geschi
zocht,
dat hij
bleek
quaesti
woord
Reed
vrucht
vlaklig
heid t
formee
geschi
voor; e
én va
doen.
Moe
king v
Ds. T
sparen
wat d
de ke
wierd,
onzin
Wan
ten va
jaren a
band,
drukki
verban
zich he
kunnen
Och
Uit m
velerlei
treedt,
van di
haar be

Naar
is door
van Lo
gericht
menten:

De ke
niet een
met een
ernstig
deser p
gedefor
gevoelen
Dit is
die den
De geu
weinig
hoe ger
reeds ov
togen ha
immers
heid en
leden zij
dat haar
Gods Wi